

Riktlinjer för handläggning av ärende inom missbruk och beroende

Policy

Program

Plan

>Riktlinje

Regler

Innehåll

Inledning	5
<i>Kommunens utgångspunkter</i>	5
<i>Syftet med riktlinjerna är att:</i>	5
<i>Definition av skälig levnadsnivå</i>	5
<i>Kommunens yttersta ansvar</i>	6
Särskilt om ansvar för behandling av spelmissbruk.....	7
<i>Individens egna ansvar</i>	7
Allmänna principer vid bedömning	7
<i>Jämställdhet</i>	7
<i>Barnperspektiv</i>	7
<i>Våld i nära relation</i>	8
<i>Ansvarsfördelning mellan kommuner</i>	8
<i>Biståndsutredning inför flytt till annan kommun</i>	9
<i>Asylsökande</i>	9
<i>EU/EES-medborgare</i>	9
Famijemedlemmar till EU/EES-medborgare.....	10
<i>Akut nödsituation</i>	10
<i>Delegation</i>	10
<i>Ansvar i samband med kriminalvård och slutenvård</i>	10
<i>Överflyttning till annan kommun</i>	11
<i>Skyldighet att ge service</i>	11
<i>Sekretess och tystnadsplikt</i>	12
<i>GDPR - Dataskyddsförordningen</i>	12
<i>Tillsyn</i>	13
<i>Behandling av uppgifter</i>	13
<i>Dokumentationsskyldighet</i>	13
<i>Personakt</i>	14
<i>Dokumentation</i>	14
Handläggning av ärenden	15
<i>Handläggningsregler</i>	15
Ställföreträdare.....	16
<i>Tolk</i>	17

<i>”Hjälp oss att bli bättre” – klagomålshantering</i>	17
<i>Rätten till bistånd</i>	17
<i>Aktiv hjälp och vård för att komma ifrån sitt missbruk</i>	18
<i>Krav på överenskommelse med regionen om samverkan kring personer med missbruk</i>	18
<i>Samtycke och undantag</i>	18
<i>LVM</i>	19
<i>Aktualisering av ärende</i>	19
<i>Särskilt om inkomna anmälningar</i>	19
<i>Förhandsbedömning</i>	19
<i>Hantering av ansökningar</i>	20
<i>Utredning och behovsbedömning</i>	21
<i>Bedömningsinstrument</i>	22
<i>Handläggningstider</i>	23
<i>Insatser under utredningstiden</i>	23
<i>Kommunikation</i>	23
<i>Enskilds rätt till muntligt företräde</i>	24
<i>Beslut</i>	24
<i>Bifallsbeslut</i>	24
<i>Avslagsbeslut</i>	25
<i>Avsluta utredning utan insats</i>	25
<i>Krav på att slutföra utredning vid flytt till annan kommun</i>	25
<i>Uppföljning av insatser</i>	25
<i>Ny prövning och omprövning</i>	26
<i>Överklagande av beslut</i>	26
<i>Tillvägagångssätt vid överklagande</i>	26
<i>Rättelse av skrivfel och liknande</i>	27
<i>Uppsökande verksamhet och förebyggande åtgärder</i>	27
<i>Tidiga insatser för att upptäcka riskbruk och missbruk</i>	29
<i>Insatser utan biståndsbeslut</i>	29
Avgifter	29
Egenavgifter	29
Överlämnande av uppdrag till utförare	29
Icke verkställda beslut	30
Samordnad Individuell Plan (SIP)	30
<i>Anhörigstöd</i>	31

Yttrande till annan myndighet.....	32
<i>Yttrande till Transportstyrelsen.....</i>	<i>32</i>
<i>Yttrande i samband med överlämnande till LVM-vård .....</i>	<i>32</i>
<i>Yttrande i samband med åtalsprövning.....</i>	<i>32</i>
Lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.....	33
Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (SMADIT)	33
Författningar från Socialstyrelsen.....	33
Socialstyrelsens meddelandeblad.....	34

Inledning

I denna riktlinje tar politiken ställning till skälig levnadsnivå för hjälp, - och stödinsatser inom Lekeberg kommun utifrån Socialtjänstlagen (SoL). Riktlinjen är underordnad lagen och ett vägledande dokument för de vanligast förekommande insatserna. Riktlinjen berör även Lagen om vård av missbrukare i vissa fall, LVM. Riktlinjen är utformad med utgångspunkt från lagstiftningen (Socialtjänstlagen, LVM, Förvaltningslagen samt vägledande/prejudicerande domar) samt Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter (SOSFS) samt "Handledning och dokumentation, handbok för socialtjänsten", Socialstyrelsen.

Kommunens utgångspunkter

Beslutade insatser ska överensstämma med de mål och grundläggande värderingar som gäller för kommunen.

Oavsett lagstiftning gäller följande principer:

- alla människors lika värde
- integritet och självbestämmande
- tillgänglighet
- delaktighet samt
- kontinuitet och helhetssyn

Syftet med riktlinjerna är att:

- vägleda vid utredning och beslut
- säkerställa att beslut fattas enligt samma bedömningsgrunder
- garantera likställighet och rättssäkerhet
- definiera vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet i Lekebergs kommun.

Definition av skälig levnadsnivå

Enligt Socialtjänstlagen ansvarar kommunen för omsorg och service, upplysningar och råd, stöd och vård eller annat bistånd. Insatser enligt Socialtjänstlagen syftar till att den enskilde uppnår en skälig levnadsnivå.

Bedömningen av vilka insatser som behövs för att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå bedöms alltså utifrån den tid och de förhållanden som just då råder, men också utifrån den enskildes egen situation och behov. Detta innebär att skälig levnadsnivå kan innebära olika saker för olika individer vid olika tidpunkter och förhållanden. Vid bedömningen av vad som i det enskilda fallet ska betraktas som skäligt kan handläggaren vid tveksamhet söka stöd i rättspraxis, i dessa riktlinjer samt vid gemensamma ärendedragningar.

När rätten till bistånd bedöms ska det vägas in i vilken omfattning den enskilde kan tillgodose det föreliggande behovet genom egna åtgärder eller om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Utifrån personens individuella behov görs en

prövning av vad som är skäligt. Kommunen ska med planerade insatser främja förutsättningarna för att den enskilde ska få en meningsfull sysselsättning och leva och bo utifrån det individuella behovet. Biståndet och insatserna ska utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv.

Kommunens yttersta ansvar

Enligt 2 kap. 1 § SoL har socialtjänsten det yttersta ansvaret för att personer med missbruk och beroende får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens yttersta ansvar innebär dock inte ansvar för sådana uppgifter som åvilar andra huvudmän, exempelvis regionens hälso- och sjukvård.

Enligt praxis så kan kommunens socialtjänst undantagsvis ändå få svara för insatser som egentligen åvilar annan huvudman, i avvaktan på att den andra huvudmannen tar sitt ansvar. Det krävs dock att den enskildes situation är så akut att vården eller insatserna inte kan anstå.

Observera att den enskilde inte har rätt till bistånd om behovet kan tillgodoses på annat sätt (se 4 kap. 1 § SoL). I vissa fall kan behovet av hjälp och stöd vid missbruk och beroende tillgodoses genom exempelvis det rehabiliteringsansvar som enligt lagstiftningen åligger arbetsgivare. Socialsekreteraren bör därför fråga den enskilde om det är möjligt att kontakta arbetsgivaren för att utreda om arbetsgivaren kan svara för rehabiliteringen.

Arbetsgivaren ska dock inte kontaktas utan enskildes uttryckliga samtycke. En arbetsgivares kännedom om en anställds missbruk kan riskera att få långtgående konsekvenser för den enskilde. Hänvisning till att enskild säger nej till kontakter med arbetsgivaren eller en allmän hänvisning till arbetsgivarens rehabiliteringsansvar som motiv till ett avslag är därför inte tillräckligt.

Många arbetsgivare erbjuder rehabilitering vid missbruk eller beroende. Det kan också vara något som även överenskommit i exempelvis kollektivavtal. Ett annat exempel när behovet kan tillgodoses på annat sätt är genom regionens ansvar för vård och behandling enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30, HSL). I regionens ansvar ingår medicinsk och psykiatrisk behandling vid missbruk och beroende. Regionens ansvar omfattar exempelvis farmakologisk behandling och substitutionsbehandling samt kognitiv beteendeterapi (KBT). Ansvaret omfattar även behandling vid samsjuklighet.

I sammanhanget är det viktigt att tänka på att socialtjänstens behandlingsansvar bara avser psykosociala behandlingsinsatser – inte medicinska eller psykiatriska behandlingsinsatser – samt att kommunens ansvar bara gäller för missbruk av alkohol, narkotika eller beroendeframkallande medel. Andra beroendetillstånd eller annat missbruk såsom shoppingsmissbruk, spelmissbruk, sexmissbruk eller matmissbruk har regionen det huvudsakliga ansvaret för. Detta framkommer i nationella riktlinjerna för missbruks- och beroendevården.

I bedömningen av rätten till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL ingår bland annat att bedöma om behovet kan tillgodoses på annat sätt. I utredningen ingår alltså att bedöma om behovet kan tillgodoses genom annan ansvarig huvudman (regionen) eller arbetsgivarens rehabiliteringsansvar.

Särskilt om ansvar för behandling av spelmissbruk

Som framgår av förarbetena till tillämpliga bestämmelser i SoL har kommunerna och regionen ett gemensamt ansvar för missbruks- och beroendevården.

Behandlingen av personer med diagnosen hasardspelsyndrom (spelberoende) ligger dock i huvudsak inom regionens ansvarsområde (prop. 2016/17:85 s. 26).

Kommunen kan på olika sätt motverka eller förebygga spelmissbruk exempelvis genom generella insatser och rådgivning. Kommunens socialtjänst kan också ge psykosocialt och annat stöd till personer som har spelmissbruk samt exempelvis insatsen ekonomiskt bistånd. Behandlingsansvaret till exempel i form av terapi eller annan behandling såsom KBT-behandling (som är det som enligt kunskapsbas och evidens bör användas) åvilar däremot regionen. Detta framgår även tydligt av tillämplig praxis. Se bland annat domar under Praxis i kvalitetsledningssystemet.

Individens egna ansvar

Socialtjänsten får aldrig ta över ansvaret från den enskilde, utan arbetet ska inriktas på att den enskilde i möjligaste mån behåller ansvaret eller tar tillbaka ansvaret för den egna situationen. Insatserna syftar till att stärka den enskildes förmåga till ett självständigt liv. Till socialtjänstens uppgifter hör dock att på olika sätt försöka motivera den enskilde att ta emot stöd eller en insats. Insatsen ska anpassas till den enskildes aktuella förutsättningar och behov. Det är även väsentligt att ur ett helhetsperspektiv beakta ekonomisk hushållning för kommunen.

Allmänna principer vid bedömning

Vid en ansökan bedöms alltid den enskildes behov utifrån den individuella och totala situationen. I bedömningen prövas i första hand om behovet kan avhjälpas eller minskas om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Alla insatser bygger på frivillighet och med beaktande av den enskildes integritet. Insatserna ska, så långt det är möjligt, utformas tillsammans med den enskilde. En ansökan får inte avvisas med motiveringen att kommunen inte tillhandahåller den specifika tjänsten utan varje ansökan ska utredas.

Jämställdhet

Handläggaren ska ställa likvärdiga krav och förväntningar vid bedömning av kvinnors och mäns behov.

Barnperspektiv

Från och med 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Barnkonventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Det innebär att barns bästa alltid ska tas hänsyn till. Barn har rätt att komma till tals. I varje utredning där det framkommer att barn direkt eller indirekt är involverade ska barnperspektivet alltid beaktas och tydligt dokumenteras. Vid oro eller misstanke om att barn far illa eller bevittnar våld ska orosanmälan lämnas till barnhandläggare inom Individ- och familjeomsorgen.

Våld i nära relation

I Lekebergs kommun finns en handlingsplan mot våld i nära relationer som lyfter fram åtgärder i syfte att skapa förutsättningar för att prata om våld samt upptäcka, hjälpa och stödja våldsutsatta. Våld i nära relationer förekommer i alla åldrar och det är främst kvinnor som blir utsatta av män.

Bland dagens äldre finns allt från aktiva pensionärer med stora sociala nätverk utan behov av hjälp, till äldre människor med stora vård- och omsorgsbehov med ett begränsat socialt nätverk. Våld i nära relation gällande äldre personer är till stora delar likt det våld i nära relation i de yngre åldrarna utsätts för, men det är viktigt att uppmärksamma äldre eftersom våldet mot äldre kan ta sig andra uttryck och även få andra konsekvenser. Med åldern blir många mer beroende av omgivningen, och därigenom löper äldre större risk att utsättas för våld av sin partner men även av närstående och av vård- och omsorgspersonal. Våldet från sin partner kan ha pågått under en livslång relation.

Våld mot äldre kan likt våldet mot personer med funktionsnedsättning till exempel ske genom att man inte får den hjälp som behövs med mat, medicin och hygien. Har personen även funktionsnedsättning kan förövaren flytta runt saker i bostaden så denne inte kan orientera sig eller snubbla/ramla.

Handläggare ska ta upp frågan om det förekommer våld i nära relation under möte, hembesök eller vårdplanering.

Förekommer våld i nära relation ska handläggare alltid göra en individuell bedömning gällande om en kartläggning av våldet skall göras i samråd med den enskilde.

Ansvarsfördelning mellan kommuner

Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller annan kommun om den enskilde har starkast anknytning till den kommunen. Vägledning kan fås från folkbokföringsbestämmelserna, men de ska inte alltid vara avgörande.

Det är bosättningskommunen som ansvarar för stöd och hjälpinsatser för enskilda oavsett om vistelsen är tillfällig eller om den enskilde under en längre tid vistas i en annan kommun. Det kan exempelvis gälla vid semestrar när man vistas i sin sommarstuga under olika perioder av året. Vistelsekommunen är skyldig att på begäran av bosättningskommunen bistå med utredning och verkställighet i vissa fall. Detta gäller, när äldre personer, personer med funktionsvariationer eller personer med allvarlig sjukdom har behov av insatser för att vistas en kortare tid - högst sex månader – i en annan kommun.

Bosättningskommunen ersätter vistelsekommunen för hjälp med verkställighet enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar. Om bosättningskommunen är klarlagd är vistelsekommunens ansvarig för stöd- och hjälpinsatser begränsad till akuta situationer. Om det inte finns eller är oklart vilken kommun som är bosättningskommun ansvarar vistelsekommunen för stöd

och hjälp till den enskilde. Vistelsekommunen behåller ansvaret för stöd och hjälp till dess att det är klarlagt vilken kommun som är bosättningskommun.

Biståndsutredning inför flytt till annan kommun

En ansökan enligt 2 a kap. 8 § SoL ska behandlas som om den enskilde var bosatt i inflyttningskommunen. Är den sökandes behov tillgodosedda i bosättningskommunen, får hänsyn inte tas till den omständigheten när ansökan prövas. Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan. Den enskilde ska lämna samtycke till att uppgifter lämnas ut. Biståndsutredning görs av hemkommunen i enlighet med inflyttningskommunens begäran om vad utredningen ska innehålla. Om den enskilde inte uppfyller kriterierna gör inflyttningskommunen ett avslag där motiveringen framgår.

Asylsökande

Migrationsverket har det övergripande ansvaret för mottagandet av asylsökande. I lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) finns regler om bland annat bistånd till denna grupp. Asylsökande har inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär, det vill säga förmåner som motsvarar det bistånd som en asylsökande har rätt till enligt LMA. Det bistånd som lämnas enligt LMA består av logi samt ekonomisk ersättning i form av bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag. Migrationsverket är ansvarig för bistånd i form av logi, men vad som omfattas av begreppet är inte helt tydligt. I förarbetena till lagen finns stöd för att Migrationsverket ansvarar för att de asylsökande tas emot på förläggning och i övrigt får det mottagande som erfordras för att tillgodose de särskilda behov som kan finnas. Vill personen ändå ansöka om bistånd av motsvarande karaktär enligt 4 kap. 1 § SoL ska ansökan prövas och avslås. Kommunens yttersta ansvar enligt 2 kap. 1 § SoL gäller även personer som omfattas av LMA.

EU/EES-medborgare

Rätten till likabehandling innebär att EU/EES-medborgare som bedöms ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till socialt bistånd och andra sociala förmåner på samma villkor som svenska medborgare. EU/EES-medborgare har uppehållsrätt i Sverige de första tre månaderna. Efter tre månader finns möjlighet till fortsatt uppehållsrätt om personen uppfyller något av villkoren för uppehållsrätt. Till skillnad från uppehållstillstånd prövas inte uppehållsrätt, utan det gäller så länge ett villkor är uppfyllt. EU/EES-medborgare delas in i ekonomiskt aktiva och ekonomiskt icke-aktiva. Företagare, arbetstagare och arbetssökande som aktivt söker arbete och anses ha en verklig möjlighet att få en anställning i Sverige räknas som ekonomiskt aktiva. Som ekonomiskt icke-aktiva räknas exempelvis studenter och pensionärer. De har uppehållsrätt om de har en heltäckande sjukförsäkring och medel för sin och sina familjemedlemmars försörjning.

Familjemedlemmar till EU/EES-medborgare

Om en EU/EES-medborgare har uppehållsrätt gäller uppehållsrätten även för make, sambo, barn under 21 år samt vissa andra familjemedlemmar och släktingar som är beroende av EU/EES-medborgaren för sin försörjning eller för annan hjälp. Den som har uppehållsrätt har rätt att få sin ansökan om bistånd prövad under samma förutsättningar som gäller för svenska medborgare. Kommunens ansvar är olika långtgående beroende på om kommunen är att anse som den sökandes bosättningskommun eller enbart vistelsekommun.

Akut nödsituation

Personer som inte bedöms ha hemvist i en kommun där de tillfälligt vistas har bara rätt till bistånd för att avhjälpa en akut nödsituation som inte går att lösa på annat sätt. Vad som är nödvändigt stöd för att avhjälpa en akut nödsituation måste socialtjänsten bedöma i varje enskilt fall.

Delegation

Handläggning av ärenden är genom beslut i socialnämnden delegerad till kommunens socialsekreterare. Se aktuell delegationsordning från socialnämnden.

Ansvar i samband med kriminalvård och slutenvård

I 2 a kap. 5 § SoL regleras kommunens ansvar för enskild under kriminalvård på anstalt, under vård på sjukhus och i samband med avslutning av sådan vård. Bestämmelsen har följande lydelse:

Den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för stöd och hjälp

1. under kriminalvård i anstalt,
2. under vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun,
3. som aktualiserats inför avslutningen av vård enligt 1 eller 2.

Bestämmelsen utgör ytterligare ett undantag från huvudreglerna om ansvarig kommun enligt ovan. Det kan exempelvis handla om personer som genomgår kriminalvård och som ansöker om bistånd till hyra. Vidare kan det även innefatta personer som ansöker om bistånd i samband med permissioner från psykiatri eller rättspsykiatri eller inför utskrivningen från sådan vård. Bestämmelsen kan bland annat bli aktuell inför avslutning av kriminalvård, exempelvis vid så kallad kontraktsvård.

Ett annat exempel om person som vårdas inom somatisk slutenvård (sjukhus eller klinik) har samtidigt behov av hjälp från socialtjänsten. Även här kan bistånd aktualiseras under tiden eller inför utskrivning från slutenvård. Regeln är ett undantag från bosättningskommunens ansvar enligt 3 § och innebär att den kommun den enskilde är skriven eller folkbokförd är ansvarig oberoende av var personen egentligen bor. Detta är den enda gången som den registrerade folkbokföringen avgör vilken kommun som är ansvarig.

Överflyttning till annan kommun

Frågan om överflyttning av ärenden till annan kommun regleras i 2 a kap. 10 § Sol. Enlig bestämmelsen får en kommun som anser att ett ärende ska flyttas över begära det hos den andra kommunen. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

En begäran enligt andra stycket ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska skriftligen och utan dröjsmål meddela sin inställning. Enligt bestämmelsen så ges en möjlighet för den ansvariga kommunen att överflytta ett pågående ärende till en annan kommun. Flera kriterier ska vara uppfyllda för en överflyttning.

Särskilt bör observeras kriteriet med krav på varaktighet av den enskildes hjälpbehov. Enligt förarbetena innebär det att hjälpbehovet normalt ska vara flerårigt. Det innebär att det exempelvis inte blir aktuellt att med stöd av bestämmelsen flytta över ett ärende om exempelvis behandling på behandlingshem och som många gånger innebär en vårdepisod med eventuell eftervård under kortare tid.

Särskilt bör därtill observeras kriteriet med ett krav på att överflyttningen i övrigt ska framstå som lämplig. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) så innebär kriteriet att överflyttningen ska bidra till en bättre insatssituation för berörd enskild. Enligt HFD är huvudregeln att den placerande kommunen har ett sammanhållet ansvar för dem som har placerats i andra kommuner. Bestämmelsen är enligt HFD inte heller till för att underlätta för den placerande kommunen. Om vården på exempelvis ett HVB-hem skulle fortsätta på samma sätt och med samma innehåll så sker egentligen ingen förändring för den enskilde. Enkelt uttryckt så skulle en överflyttning då endast medföra att kostnaden för vården flyttas över på den andra kommunen. Ingen överflyttning ska då ske enligt HFD.

I praktiken innebär kriterierna att överflyttningar oftast inte blir aktuella i vuxenärenden där enskilda placerats för vård eller behandling i annan kommun.

Skyldighet att ge service

Socialnämnden och dess förvaltning har enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900, FL) följande skyldigheter:

- Att se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla.
- Att lämna den enskilde sådan hjälp att den enskilde kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Hjälpen ska ges utan onödigt dröjsmål.

Några exempel på service är:

- att myndigheten ska erbjuda enskilda möjlighet till svar på samma sätt som enskild har valt för kontakt med myndigheten, såsom telefon eller e-post
- att myndighet ska ha öppet under minst två timmar under varje helgfri vardag för att ta emot och registrera allmänna handlingar samt för att kunna ta emot begäran om att få ta del av allmänna handlingar
- att myndighet ska ta emot besök och telefonsamtal från enskilda och informera allmänheten om eventuella öppettider som gäller för detta

Sekretess och tystnadsplikt

Inom kommunens verksamhet enligt SoL gäller sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) för uppgift om enskilda personliga förhållanden. För sådana uppgifter som omfattas av sekretessen råder tystnadsplikt enligt 2 kap. 1 § OSL. Tystnadsplikten innebär att förbud råder mot att röja sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter eller enskilda.

Tjänstepersoner som är eller har varit verksam inom någon verksamhet enligt SoL, såväl myndighet som utförande, får inte berätta sådant som rör enskildas personliga förhållanden till någon utomstående.

Statliga myndigheter som exempelvis Försäkringskassan har dock rätt att kräva vissa uppgifter om enskilda personer. Se vidare 110 kap. 21 § socialförsäkringsbalken (2010:110, SFB).

Sekretessen kan hävas om den enskilde samtycker till det. Om den enskildes tillstånd är sådant att den enskilde inte själv kan efterge den sekretess som gäller, men har fått legal företrädare, exempelvis god man eller förvaltare, så kan den legala företrädaren efterge sekretessen om det behövs att bevaka eller tillgodose den enskildes intressen.

GDPR - Dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen (General Data Protection Regulation, GDPR) reglerar hur vi ska behandla personuppgifter. För att anpassa våra arbetsprocesser och våra IT-system till dataskyddsförordningen fokuserar vi på 12 prioriterade områden.

Dessa och andra områden finns beskrivna mer utförligt nedan. Det finns även mallar som stöd för att underlätta arbetet.

Kort om förordningen:

- Alla personuppgiftsbehandlingar måste ha rättslig grund, exempelvis avtal (anställningsavtal, avtal med kund), allmänt intresse (forskning, statistik, arkiv) myndighetsutövning (bygglov, ekonomiskt bistånd) och rättsliga förpliktelser (exempelvis bokföringsskyldighet). Har vi ingen rättslig grund kan vi i vissa fall arbeta med samtycken.
- Varje verksamhet ansvarar för sina egna personuppgiftsbehandlingar.

- Rättigheterna stärks för enskilda personer. Det ställs strängare krav på att vi ska informera om hur vi hanterar medborgarens personuppgifter.
- Kraven på IT-system som hanterar personuppgifter stärks. Personuppgifter ska exempelvis skyddas så att bara de som är behöriga kan se eller arbeta med uppgifterna. Uppgifterna måste även skyddas så de inte förstörs genom olyckshändelse.
- Ändamålet måste vara tydligt vid insamlingen av uppgifter. Vi får inte samla in fler personuppgifter än nödvändigt, exempelvis för att "det kan vara bra att ha".
- En sanktionsavgift kan utdömas vid brott mot förordningen. Det är Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) som är tillsynsmyndighet.
- Vid brott mot dataskyddsförordningen eller datalagen kan även den eller de drabbade begära skadestånd/ersättning.

Tillsyn

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har det övergripande tillsynsansvaret. De ska följa, stödja och utvärdera de insatser som ges enligt SoL. IVO kan inspektera vid särskilda tillfällen. IVO i respektive region har den direkta tillsynen över enskilda ärenden och över verksamheten i de olika kommunerna i länet.

Behandling av uppgifter

I 12 kap. SoL finns bestämmelser om bl.a. gallring och nämndens skyldighet att lämna vissa uppgifter för statistik m.m.

Ta särskilt hänsyn till bestämmelsen i 12 kap. 9 § SoL som anger att socialnämndens iakttagelser att nya berusningsmedel som används för missbruk och ändringar i missbruksmönster ska rapporteras till Folkhälsomyndigheten.

Ta särskilt hänsyn till bestämmelsen i 12 kap 10 § SoL som med hänvisning till OSL (offentlighets- och sekretesslag) ger vissa möjligheter att anmäla brott mot nämndens verksamhet samt att i vissa fall anmäla brott till åklagare, polis och säkerhetspolis eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet. Bestämmelsen tar också upp möjligheten att lämna uppgifter till bland annat domstol och polis om att någon vistas på HVB eller familjehem.

Dokumentationsskyldighet

Dokumentationsskyldigheten regleras i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL. Handlingar som upprättas och gäller enskilda ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller. Dokumentation i verksamhet enligt SoL är en del av kvalitetssäkring i verksamheten som ska enligt lag vara av god kvalitet. Dokumentationen kräver ett gemensamt synsätt.

Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra

anteckningar som förs om den enskilde. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.

Bestämmelserna kompletteras med närmare bestämmelser i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för dokumentation SOSFS 2014:5.

Personakt

Handlingar ska hållas samman i en personakt. En personakt ska avse endast en person. Personakten ska innehålla namn, personnummer och andra kontaktuppgifter till den enskilde. Om den enskilde saknar svenskt personnummer ska personakten i stället innehålla födelsedata, samordningsnummer eller andra uppgifter om den enskilde. Personakten ska innehålla uppgifter om behov av tolk, behov av kommunikationsstöd, god man, förvaltare samt om det finns skyddade personuppgifter genom sekretessmarkering i folkbokföringen. Personakten ska innehålla en upprättad journal. Anteckningarna ska hållas ordnade så att det går att följa och granska handläggningen av ärendet. De ska vara strukturerade och tydligt utformade. Av handlingarna ska det framgå vad som är faktiska omständigheter och händelser av betydelse och vad som är bedömningar.

Dokumentation av händelser av betydelse ska även innehålla uppgifter om när händelsen har inträffat samt varifrån uppgifterna kommer, vem (namn, befattning eller titel) som har upprättat den och när den gjordes (år, månad, dag). Åtgärder i ett ärende ska fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål dokumenteras i journalen.

Dokumentation

Dokumentation av telefonsamtal, hembesök, vårdplanering och elektroniska meddelanden ska göras i journalanteckningarna. Dokumentation av en ansökan, begäran eller anmälan ska innehålla uppgifter om vad saker gäller, vem eller vilka som uppgifterna avser, vem som har lämnat uppgifterna såvida de inte har lämnats anonymt, när och hur uppgifterna har lämnats samt namn och befattning på den som tagit emot uppgifterna. Om den enskilde lämnar samtycke till att nämnden får kontakta andra myndigheter eller personer ska det dokumenteras. Om den enskilde återkallar sitt samtycke ska detta dokumenteras.

Av dokumentation ska framgå hur den enskilde uppfattar sina behov, om det använts standardiserade bedömningsmetoder i utredningen och i så fall vilka, vilken bedömning som nämnden gjort av den enskildes behov och vilka faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ligger till grund för nämndens bedömning.

Av dokumentation ska det också framgå om och i så fall när och på vilket sätt beslutsunderlaget eller andra uppgifter har kommunicerats. Det ska framgå vilka synpunkter den enskilde har fört fram till nämnden. Dokumentation av ett beslut ska innehålla uppgifter om vem beslutet avser, vad som har beslutats, vilket lagrum som ligger till grund för beslutet, vilka skäl som ligger till grund för beslutet, beslutsdatum och vilken nämnd eller person (namn och befattning eller titel) som har fattat beslutet.

Dokumentationen ska även innehålla vad den enskildes ansökan eller begäran avser, vilka insatser som har beviljats eller avslagits helt eller delvis och om beslutet är tidsbegränsat eller förenat med något annat förbehåll. Det ska framgå om beslutet kan överklagas samt hur beslutet överklagas (överklagandehänvisning).

Av dokumentationen ska dessutom framgå om den enskilde överklagat beslutet, om nämnden omprövat beslutet och om nämnden skickat ett överklagande vidare till förvaltningsrätten. Det ska även framgå när förvaltningsrätten har avgjort målet och när avgörandet har vunnit laga kraft. Om nämnden helt eller delvis har ändrat (omprövat) ett beslut om insats ska det av dokumentationen framgå när beslutet omprövats helt eller delvis, vilka skäl som ligger till grund för omprövningen samt namn och titel på den som fattat beslutet om omprövningen. Det bör även framgå att beslutet om omprövning har skickats in till förvaltningsrätten samt vilket datum det gjordes.

Åtgärder som vidtas av nämnden för att följa upp insatsen ska dokumenteras. Av dokumentationen bör framgå när och på vilket sätt insatsen har följts upp, hur den enskilde uppfattar insatsen i förhållande till sina behov och önskemål, om nämnden har använt standardiserade bedömningsmetoder och i så fall vilka, vilken bedömning nämnden har gjort om insatsens genomförande av beslutet, vilken bedömning nämnden gjort av den enskildes situation och om några av åtgärderna har identifierats genom uppföljningen.

Om behoven hos den enskilde förändras på ett sätt som gör att nämnden bedömer att den beslutade insatsen inte längre svarar mot den enskildes behov, ska detta dokumenteras. Det ska framgå vilka åtgärder som vidtagits för att anpassa insatsen till den enskildes behov.

Vid avslut av insatser ska det framgå när och av vilka skäl insatsen har avslutats, om målen är uppnådda eller om insatsen avslutats på egen begäran av den enskilde.

Handläggning av ärenden

Handläggningsregler

Handläggning påbörjas med att ett ärende aktualiseras och att ärendet efter utredning avslutas med ett beslut från socialnämnden. Vid handläggning ska stor vikt läggas vid den enskildes rätt till delaktighet, inflytande och självbestämmande.

Den enskildes behov ska alltid vara utgångspunkten för bedömning av ansökningar och vilka insatser som beviljas. Kommunens riktlinjer utgör enbart en vägledning för den behovsanpassade bedömningen som ska göras av socialsekreteraren. Det är viktigt att enskilda görs medvetna om att de har rätt till och kan ansöka om insatser som går utanför riktlinjerna. När enskilda informeras om riktlinjernas innehåll ska därför information alltid ges om att möjlighet att ansöka om insatser utöver riktlinjerna alltid finns. Skulle en sådan ansökan göras så ska beslut som ger möjlighet att överklaga alltid fattas.

Handläggningen ska genomföras och dokumenteras i enlighet med bestämmelser i SoL och FL, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för dokumentation samt i den ordning och enligt de rutiner som gäller i kommunen. I övrigt ska handläggningen i tillämpliga delar beakta för verksamheten relevanta handböcker och annan vägledning från Socialstyrelsen.

Under utredningstiden ska allt som är av vikt för ärendet dokumenteras. Före ett beslut ska faktauppgifter som har tillförts utredningen kommuniceras med den enskilde. Om den enskilde har synpunkter på de faktauppgifter som har tillförts utredningen så ska detta anges. Samma gäller om den enskilde önskar tillföra egna synpunkter eller uppgifter med anledning av kommunikeringen. I utredningen ska faktauppgifter och bedömning vara tydligt åtskilda. Fullt gynnande beslut till både innehåll och omfattning samt utan någon form av förbehåll, exempelvis en tidsbegränsning, behöver inte motiveras. Alla andra beslut, såväl bifall som avslag samt eventuella förbehåll ska innehålla en klargörande motivering.

Den enskilde ska underrättas om beslutet och, i förekommande fall, hur beslutet kan överklagas (överklagandehänvisning). Om den enskilde begär det ska underrättelsen och överklagandehänvisningen alltid vara skriftlig.

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Ställföreträdare

Om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ta hand om sina angelägenheter kan en ställföreträdare ansöka om bistånd åt den enskilde. En ställföreträdare kan vara en person med fullmakt, framtidsfullmakt, alternativt en behörig anhörig. Ställföreträdarens behörighet inträder först när den enskilde inte längre har förmåga att ta hand om sina angelägenheter. Om den enskilde inte har utfärdat någon framtidsfullmakt eller vid de fall det saknas behöriga anhöriga kan den enskilde vara i behov av en ställföreträdare i form av god man eller förvaltare. Socialnämnden har en skyldighet att anmäla till överförmyndaren om den finner att god man eller förvaltare bör förordnas för någon.

Framtidsfullmakt innebär att en person själv får bestämma hur hans eller hennes angelägenheter ska skötas i framtiden. Detta görs genom att ge fullmakt åt en annan person att företräda den enskilde om personen inte längre kan ta hand om sina angelägenheter. Att man inte längre kan ta hand om sina angelägenheter kan bero på sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande. Framtidsfullmakten är ett alternativ till godmanskap och förvaltarskap. Fullmaktshavaren kan få samma behörighet att bevaka fullmaktsgivarens rätt som en god man och kan bland annat ansöka om bistånd hos socialtjänsten och ingå avtal.

Anhörigbehörighet innebär att anhöriga har rätt att företräda enskilda som inte längre själva kan ta hand om sina ekonomiska och personliga angelägenheter. Anhörigbehörigheten blir aktuell om den enskilde drabbas av sjukdom, psykisk

störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande. Anhörigas behörighet gäller ordinära rättshandlingar i den dagliga livsföringen, som att sköta ekonomin och ingå avtal. I behörigheten kan anhörig ansöka om bistånd inom socialtjänsten.

Tolk

Enskildas rätt till tolk m.m. regleras i 13 § FL. En myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska.

En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala.

För att säkerställa det ömsesidiga informationsutbytet tillhandahåller förvaltningen tolk vid behov. Kommunen har avtal med regionens tolkservice. Vid muntlig delgivning av beslut ska tolk om behov finns tillhandahållas för att säkerställa att den enskilde kan tillgodogöra sig den information som lämnas.

Barn under 18 år ska inte användas som tolk.

För vägledning se Socialstyrelsens meddelandeblad nr 2/2018 om vissa bestämmelser i FL av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.

”Hjälp oss att bli bättre” – klagomålshantering

Socialsekreteraren ska informera den enskilde om rutiner för synpunkter och klagomålshantering. Synpunkter- och klagomålshantering kan gälla utförande av insatsen, bemötande, felaktig information, ärendets formella handläggning och så vidare. Rapportering av synpunkter och klagomål sker enligt förvaltningens rutin för klagomålshantering och ska diarieföras. Registratören förvarar originalet av blanketten med synpunkter efter att ärendet är avslutat.

Rätten till bistånd

Rätt till bistånd för livsföringen i övrigt exempelvis vård, behandling och annat stöd för vuxna samt skälig levnadsnivå regleras i 4 kap. 1 § SoL.

I bestämmelsen betonas att biståndet ska utföras så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv, exempelvis komma ifrån missbruket (jfr principerna för socialtjänsten som helhet).

Observera både egenansvaret och gränsdragningen mot andra huvudmäns ansvar rätten till bistånd förutsätter att enskild inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt.

I rätten till bistånd för livsföringen i övrigt ingår även till exempel bistånd med hjälp att anskaffa en bostad samt stöd till brotts- och våldsoffer.

Enligt bestämmelsen får inte vid biståndsbedömningen tas hänsyn till den enskildes ekonomiska förhållanden. I praktiken innebär det att det vid behovet av insatser av behandlingskaraktär inte får tas hänsyn till om den enskilde har

möjlighet att själv betala för exempelvis kostnaderna för en plats vid behandlingshem eller för behandling i öppenvård hos en privat vårdgivare (jfr 8 kap 1 § första stycket).

Aktiv hjälp och vård för att komma ifrån sitt missbruk

I 5 kap. 9 § SoL framkommer kommunens skyldighet att den enskilde hjälp och vård för att komma ifrån sitt missbruk. I ansvaret ingår även att bedriva individuellt uppsökande verksamhet mot enskilda i syfte att motivera dem till att ta emot behövlig hjälp och vård.

Härmed följer en skyldighet för socialnämnden att bedriva en aktiv verksamhet för att nå och hjälpa den som har missbruksproblem, även om personen inte själv begärt något stöd.

Bestämmelsen förutsätter aktiva insatser från nämnden i form av uppsökande verksamhet, förnyade kontakter med dem som har avvisat erbjudanden om behandling och ett målmedvetet motivationsarbete. Om den enskilde kan motiveras till frivillig behandling är det nödvändigt att en behandlingsplan görs upp i samråd med den enskilde. Om den enskilde avbryter planen, ska socialtjänsten reagera och aktivt söka motivera den enskilde till ett nytt behandlingsförsök. Om den enskilde inte vill medverka i behandling eller inte fullföljer den planerade vården, återstår bara att undersöka om förutsättningar för tvångsvård föreligger.

Den enskilde ska ges möjlighet att delta i val av behandlingsalternativ, så att motivationen inte äventyras. Observera att enskild normalt inte har rätt till bistånd för behandling som enskild har valt och genomfört utan nämndens inblandning.

Krav på överenskommelse med regionen om samverkan kring personer med missbruk

Enligt 5 kap. 9 § SoL har kommunen skyldighet att ingå samverkansöverenskommelse med regionen om samarbete kring personer med missbruk. I överenskommelsen kan regleringar ingå av den gränsdragning mellan regionen och kommunens socialtjänst som finns, exempelvis vem som ska svara för vilka insatser i olika situationer.

Samtycke och undantag

SoL bygger på frivillighet och respekt för enskildas självbestämmande. Därför krävs samtycke för utredning, beslut om och genomförande av insatser.

När behövt samtycke inte finns så måste socialsekreteraren göra en riskbedömning och överväga om skäl finns att inleda utredning enligt 7 § LVM.

Även om samtycke finns till utredning enligt 11 kap. § SoL eller frivilliga insatser enligt 4 kap. 1 § SoL så kan en utredning enligt 7 § LVM ändå behöva inledas.

LVM

Enligt LVM får inte utredning inledas när Socialtjänsten enligt 3 kap 7 § samt 5 kap 9 § Socialtjänstlagen har ett ansvar dels för att förebygga och motverka missbruk, dels för att den enskilde ska få hjälp och vård för att komma ifrån sitt missbruk. När en person har ett missbruk ska frivilliga insatser prövas i första hand och tvångsvård får endast ges om förutsättningarna för tvångsvård enligt LVM är uppfyllda. Enligt 2 § LVM ska vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom eller henne enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen. En missbrukare ska dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i Lagen om vård av missbrukare i vissa fall [LVM].

Om den enskilde inte vill medverka i behandling eller inte fullföljer planerad vård genomförs utredning som prövar om förutsättningarna för tvångsvård föreligger och personen kan omhändertas enligt LVM. För att en person ska omhändertas enligt LVM behöver generalindikationerna i lagtexten uppfyllas. Nedan följer generalindikationerna samt specialindikationerna i 4 § LVM:

Tvångsvård skall beslutas om,

1. någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk,
2. vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller på något annat sätt, och
3. han eller hon till följd av missbruket
  - a) utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,
  - b) löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller
  - c) kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående

Innan vård enligt LVM bereds ska alla möjligheter till insatser som sker i samförstånd med den enskilde övervägas och konstateras otillräckliga. Beslut om vård enligt LVM kan meddelas oberoende av den enskildes samtycke om samtycket inte bedöms vara tillförlitligt, realistiskt, allvarligt menat eller tillräckligt långsiktigt. Vård enligt LVM utgör samhällets yttersta garanti för att också de med tyngst missbruk, de som normalt inte själva efterfrågar behandling, ges möjlighet att komma ifrån sitt missbruk. För många av dessa individer kan LVM vara livsavgörande.

Ett LVM-ärende kan aktualiseras genom en anmälan. Anmälan kan exempelvis inkomma muntligt på telefon eller vid besök eller genom brev, fax eller mejl. Polismyndigheten och regionen är enligt lag anmälningsskyldiga enligt 6 § LVM om de misstänker att en person kan vara i behov av vård enligt 4 § LVM. Anmälningar kan även inkomma från andra än de myndigheter som är anmälningsskyldiga enligt LVM, exempelvis från andra myndigheter eller enskilda.

Om beslut om en utredning ska inledas eller inte avgörs genom en förhandsbedömning. Om det redan från början står klart att socialnämnden inte kan eller bör vidta några åtgärder ska utredning inte inledas. Det är enligt 7 § LVM

tillräckligt att det *kan finnas skäl* för tvångsvård för att nämnden ska ha skyldighet att inleda utredning. Det behöver alltså inte stå klart för nämnden att det finns förutsättningar för tvångsvård. Det är det som utredningen enligt LVM ska pröva. Om det däremot vid en första bedömning framkommer att det *inte* kan finnas förutsättningar för tvångsvård mot den enskildes vilja genomförs inte utredning enligt LVM.

Aktualisering av ärende

Ett ärende kan påbörjas eller aktualiseras genom ansökan eller på annat sätt. Exempel på andra sätt än ansökan är genom en anmälan, genom att regionen meddelar kommunen om inskrivning i slutenvård eller genom att nämnden och förvaltningen själva uppmärksammar att den enskilde har behov av eventuella insatser.

Observera att det vid vuxenärenden som gäller annat än missbruk och beroende, exempelvis vid tydliga indikationer om behov av hjälp och stöd vid hemlöshet eller annan påtaglig social utsatthet, kan finnas en skyldighet att inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL även när det inte finns någon ansökan eller samtycke från den enskilde. Så kan vara fallet när socialtjänsten inte kunnat få kontakt med den enskilde efter anmälningar eller annan kännedom (se JO Dnr 1683–2017).

Oavsett hur socialnämnden och förvaltningen får kännedom om att den enskilde kan vara i behov av någon form av stöd, hjälp eller omsorg så ska ett ärende aktualiseras i verksamhetssystemet.

Enligt 11 kap. 1 § SoL ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Aktualisering av ärende innebär dock inte alltid att en utredning kan inledas. För att en utredning ska kunna inledas krävs det normalt att den enskilde själv eller att någon som är behörig att företräda den enskilde samtycker till utredningen.

Om en utredning ska inledas eller inte inledas (så kallad förhandsbedömning) beslutas enligt socialnämndens delegationsordning. Här ska gränsen mot LVM-utredningar enligt 7 § LVM observeras.

Om det beslutas att utredning inte ska inledas så ska beslutet dokumenteras och motiveras av socialsekreteraren i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2014:5.

Inkomna anmälningar

Ett ärende kan aktualiseras genom bland annat en anmälan. Anmälan kan exempelvis inkomma muntligt på telefon eller vid besök eller genom brev, fax eller mejl. Polismyndigheten och regionen är enligt lag anmälningsskyldiga enligt 6 § LVM om de misstänker att en person kan vara i behov av vård enligt 4 § LVM. Anmälningar kan även inkomma från andra än de myndigheter som är anmälningsskyldiga enligt LVM, exempelvis från andra myndigheter eller enskilda.

För att mer detaljerad information kring hur inkomna anmälningar ska hanteras se särskild rutin i kvalitetsledningssystemet.

Förhandsbedömning

Beslut om en utredning ska inledas eller inte avgörs genom en förhandsbedömning. Om det redan från början står klart att socialnämnden inte kan eller bör vidta några åtgärder ska utredning inte inledas. När det gäller vuxna kan en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL inte inledas mot den enskildes vilja.

I SoL framkommer inga bestämmelser på hur lång tid en förhandsbedömning ska ta men ur rättssäkerhetsynpunkt bör det ske skyndsamt. Lekebergs kommun har bedömt att en förhandsbedömning ska ske senast inom 14 dagar från att ärendet har aktualiserats. Vid behov av förlängd tid för förhandsbedömning ska samråd ske med teamledare samt dokumenteras i journal.

Bedömningen om utredning ska inledas ska utgå från inkommen anmälan, den enskildes situation samt dennes inställning. Utgångspunkten i bedömningen är vad som framkommit i den aktuella anmälan, eventuella tidigare anmälningar samt kännedom om personen det gäller. I förhandsbedömningen får socialnämnden enbart ta kontakt med den person som anmälan avser och inte inhämta uppgifter från andra personer eller myndigheter. Det finns dock en möjlighet att ta kontakt med anmälaren för att kontrollera att man har uppfattat uppgifterna i anmälan korrekt.

När det gäller utredning av behov av insatser enligt SoL kan nämnden inte inleda utredning om den enskilde inte vill ta emot insatser, eftersom insatser enligt SoL är frivilliga. Om vård enligt LVM eventuellt kan komma ifråga är nämnden däremot skyldig att inleda utredning, även om den enskilde motsätter sig det.

Socialnämnden ska inleda en utredning enligt LVM oberoende av den enskildes samtycke när det kan finnas skäl att bereda någon tvångsvård enligt LVM. En utredning enligt LVM kan inledas även om enskild samtycker till utredning enligt 11 kap. 1 § SoL och pågå samtidigt som personens behov av olika frivilliga insatser utreds enligt SoL.

Det är enligt 7 § LVM tillräckligt att det *kan finnas skäl* för tvångsvård för att nämnden ska ha skyldighet att inleda utredning. Det behöver alltså inte stå klart för nämnden att det finns förutsättningar för tvångsvård. Det är det som utredningen enligt LVM ska ta ställning till. Om det däremot vid en första bedömning framkommer att det *inte* kan finnas förutsättningar för tvångsvård enligt LVM får inte utredning inledas mot den enskildes vilja. Mer information om förhandsbedömningar i missbruksärenden finns i Socialstyrelsens handbok om LVM.

Hantering av ansökningar

SoL ställer inga krav på att ansökan måste göras i viss form. Det innebär att en ansökan kan göras såväl muntligt som skriftligt. En muntlig ansökan ska nedtecknas och dateras. Vid enskilda kontakter med socialtjänsten ska den

formella ärendehantering inledas om det inte står klart för socialsekreteraren att enskild enbart efterfrågar information. Detta innebär att aktualisering ska göras när det inte står klart att enskild enbart efterfrågar information.

Har den enskilde gjort en ansökan i någon form så är det viktigt att påpeka att det av rättssäkerhetsskäl inte är godtagbart att hantera ansökan som en förhandsbedömning och att ärendet avslutas med att utredning inte inleds. Då någon (vilket inte behöver vara den enskilde själv) ansöker om bistånd ska en utredning alltid inledas utan dröjsmål. En ansökan om bistånd ska resultera i ett beslut som kan överklagas.

Det ska noggrant dokumenteras vad ansökan avser. Detta för att den enskilde ska kunna överklaga beslutet helt eller delvis. Skulle den enskilde på eget initiativ återkalla ansökan så ska ett formellt beslut tas om att ärendet avskrivs från vidare handläggning. Det ska dokumenteras på vilket sätt och när (datum) ansökan har återkallats.

Vid återkallelse av ansökan som gäller bistånd vid missbruk och beroende ska det alltid göras en bedömning av om skäl finns att inleda utredning enligt 7 § LVM. Bedömning behöver inte göras om en sådan utredning redan inletts. Bedömningen ska dokumenteras i både SoL utredningen samt LVM-utredningen.

Utredning och behovsbedömning

Socialsekreteraren ska utreda den enskildes behov. Av utredningen ska framgå vad den enskilde ansöker om samt dennes behov och egen uppfattning om behoven och hur dessa ska tillgodoses. Utredningens omfattning kan variera beroende på den enskildes behov och vilken hjälp som efterfrågas. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att ge ett tillfredsställande underlag för beslut, men får inte innehålla andra uppgifter än vad som är nödvändigt för utredningens syfte. Utredning ska genomföras tillsammans med den enskilde. Utredningsdokumentet (beslutsunderlaget) ska även omfatta mål för de insatser som föreslås.

En utredning består av en kartläggning av den enskildes hälsa, sociala situation, missbruk och eventuell kriminalitet eller annan problematik samt en bedömning av enskildes behov samt förslag till individuellt anpassade insatser.

Den information som ligger till grund för utredningen kan inhämtas direkt från den enskilde, från tidigare dokumentation, genom samtal samt genom strukturerade intervjuer och bedömningsinstrument.

Som ytterligare komplement kan kontroll av kemiska substanser i kroppen ske genom exempelvis urinprover och salivprover. Observera vikten av att sådana prover enbart får göras efter ett informerat, reellt och dokumenterat samtycke från den enskilde. I annat fall kan proverna strida mot grundlagens skydd för personlig integritet och skydd mot kroppsliga ingrepp.

Efter samtycke från den enskilde kan information även inhämtas från anhöriga eller andra myndigheter.

Skulle utredningen bedrivas enligt 7 § LVM behövs dock inte samtycke för inhämtande av information från utomstående. Se närmare om utredning enligt 7 § LVM i Socialstyrelsens handbok om LVM.

Det finns ingen närmare reglering av hur utredningen enligt 11 kap. 1 § SoL ska genomföras eller vilka närmare utredningsåtgärder som ska ingå. Däremot finns det krav på vad dokumentationen av utredningen och beslutsunderlaget i ärendet ska innehålla (se SOSFS 2014:5).

Det finns inte heller någon reglering av hur lång tid en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL får ta. Ett allmänt krav enligt 9 § FL är att handläggningen ska vara så snabb, enkel och kostnadseffektiv som möjligt utan att rättssäkerhet eftersätts. Dock eftersträvar förvaltningen att en utredning max pågå under fyra månader, vid behov av förlängd utredningstid ska samråd göras med teamledare.

För LVM utredningar tillkommer enligt 37 § LVM ett särskilt krav på skyndsam handläggning.

För närmare information om vad som gäller för utredningar enligt LVM, se Socialstyrelsens handbok om LVM.

Bedömningsinstrument

ASI (Addiction Severity Index)

ASI syftar till att kartlägga missbruk såväl som andra områden i den enskildes liv för att kunna se vilket vårdbehov den enskilde har samt vilket vårdalternativ som är bäst lämpad. ASI-intervju ska i största möjliga mån genomföras på alla personer som ansöker om vård och behandling på institution. Det kan ibland vara svårt att genomföra en ASI-intervju helt eller delvis på grund av den enskildes tillstånd. De områden som i ett sådant fall ska prioriteras är alkohol- och narkotikaanvändning, kriminalitet samt psykisk hälsa. ASI kan även genomföras vid spelmissbruk.

Barnperspektivet

Enligt 1 kap. 2 § SoL ska vid åtgärder från socialtjänsten som rör barn barnets bästa särskilt beaktas. Detta gäller även åtgärder i vuxenärenden som berör barn.

Att barnperspektiv beaktas i vuxenärenden innebär emellertid inte att vuxenheten behöver svara för eventuellt stöd till exempelvis barn till missbrukande föräldrar.

Vid till exempel beslut och genomförande av insatser till vuxna kan barn i familjen påverkas. Hänsyn ska då tas till hur beslutet och genomförandet påverkar barnen/et. Exempelvis kan det övervägas att ge annan typ av hjälp för barnet/en i som är riktad mot den målgruppen. Även vid genomförandet av insatser kan hänsyn tas till familjens och barnens situation.

Enskildas medverkan i utredningen

I första hand åligger det den enskilde att själv lämna de uppgifter som behövs för utredningen. Detta innebär att den enskilde måste vara beredd på att kunna

styrka viktiga uppgifter eller att medverka i utredningen på ett sådant sätt att socialnämnden kan bedöma den enskildes vårdbehov.

Det kan exempelvis vara nödvändigt att den enskilde medverkar i en ASI-intervju. I vissa fall kan uppgifter behöva hämtas in från andra. Det kan exempelvis finnas behov av uppgifter från regionen om enskildas sjukdom och hälsotillstånd.

Den enskilde får själv väga för- och nackdelar med att tillåta att nämnden hämtar in uppgifter från andra. Detta gäller behövliga underlag för att kunna bedöma rätten till sökt insats. Inhämtandet av uppgifterna förutsätter ett samtycke från den enskilde.

Det är viktigt att samtycket är så preciserat som möjligt för att undvika oklarheter gällande vad den enskilde har gett tillåtelse till. Ett samtycke kan lämnas både skriftligt och muntligt och ska vara daterat.

Den enskilde ska upplysas om vilka konsekvenser det kan få om hon eller han inte medverkar i utredningen på sådant sätt som socialsekreteraren bedömer som nödvändigt för att utreda behoven. Om den enskilde inte medverkar på ett sådant sätt att utredningen kan bedrivas eller att underlag saknas kan ansökan avslås helt eller delvis.

Handläggningstider

Varje ärende ska handläggas så snabbt och enkelt som är möjligt för enskilds rättssäkerhet. Det finns inga lagstadgade bestämmelser om hur lång tid som handläggning av ett vuxenärende får ta. Detta beror på ärendets karaktär. Att det saknas sådana författningsbestämmelser hindrar dock inte den ansvariga nämnden från att själv ange vad som kan anses vara rimlig handläggningstid. I Lekebergs kommun bedöms 4 månader vara en rimlig utredningstid. I de ärenden där utredningstiden kommer att förlängas behövs samråd med teamledare om förlängd utredningstid. Det är viktigt att dokumentera skälen till den förlängda utredningstiden.

Insatser under utredningstiden

Om det framkommer att den enskilde är i behov av insatser i väntan på beslut, kan den enskilde beviljas insatser under pågående utredning. Exempel på sådana insatser kan vara kommunens öppenvård eller råd- och stödsamtal.

Kommunikation

En myndighets kommunikationsskyldighet regleras i 25 § FL.

Innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den kommunicera den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet (kommunikation).

Kommunikation behöver inte ske när det är uppenbart obehövt då den enskilde får helt bifall på sin ansökning både till innehåll och omfattning. Det är naturligtvis även uppenbart obehövt att kommunicera sådana underlag och handlingar som har lämnats in i ärendet av den enskilde själv.

Enskilds rätt till muntligt företräde

Vid kommunikation i enskilda ärenden enligt FL ska den enskilde även informeras om sin möjlighet att få muntligt företräde för att exempelvis framföra synpunkter inför nämnden innan ett beslut fattas. Enskild har rätt till företräde inför nämnden om beslut fattas av nämnden i sin helhet, inför utskottet om beslut fattas av utskottet och inför socialsekreterare om beslut fattas på delegation.

Beslut

Ett beslut kan vara gynnande i sin helhet, ett delvis avslag eller ett helt avslag. Beslutet ska alltid formuleras på ett enkelt sätt så att den enskilde kan förstå innebörden av beslutet. I beslutet ska alltid framgå följande:

Vid muntligt beslut:

- Dagen för beslutet (beslutsdatum)
- Vad beslutet innehåller
- Vad den enskildes ansökan eller begäran avser
- Vilka insatser som har beviljats eller avslagits helt eller delvis
- Beslutet är tidsbegränsat och förenat med förbehåll (exempelvis omprövnings- eller ändringsförbehåll)
- Vem (namn samt befattning eller titel) eller vilka (vilken nämnd) som har fattat beslutet
- Lagrum som ligger till grund för beslutet
- Vilka skäl som ligger till grund för beslutet

Vid skriftligt beslut:

- Dagen för beslutet (beslutsdatum)
- Vad beslutet innehåller
- Vad den enskildes ansökan eller begäran avser
- Vilka insatser som har beviljats eller avslagits helt eller delvis
- Beslutet ska vara tidsbegränsat och förenat med förbehåll (exempelvis omprövnings- eller ändringsförbehåll)
- Vem (namn samt befattning eller titel) eller vilka (vilken nämnd) som har fattat beslutet
- Vem eller vilka som har kommunicerats beslutet
- Vem eller vilka som har medverkat i utredningen
- Lagrum som ligger till grund för beslutet
- Vilka skäl som ligger till grund för beslutet
- Uppgift om beslutsfattarens befattning eller titel

Bifallsbeslut

Samtliga beslut ska vara tidsbegränsade och beslutsmeddelande skickas till den enskilde. Gynnande biståndsbeslut enligt 4 kap. 1 § SoL kan endast omprövas om förutsättningarna för ändring av beslut enligt 37 § andra stycket FL är uppfyllda. Se 33 § FL för vägledning om underrättelse om innehåll i beslut.

Avslagsbeslut

Vid avslagsbeslut ska beslutsmeddelande och överklagandehänvisning skickas till den enskilde. Biståndsbeslut enligt 4 kap. 1 § SoL kan överklagas. Vid särskilda ärenden ska beslutsmeddelanden överklagandehänvisning meddelas den enskilde via rekommenderat brev. Se 33 § FL för vägledning om underrättelse om innehåll i beslut och hur ett överklagande går till.

Avsluta utredning utan insats

Om bedömning görs att avsluta utredning utan insats är det av vikt att detta tydligt dokumenteras i utredningen. En bedömning ska också göras om det föreligger kriterier för att inleda utredning enligt 7§ LVM. Det kan handla om att den enskilde inte har medverkat till utredningen eller väljer att återta ansökan men att det från socialtjänsten sida fortfarande föreligger en oro. En sådan bedömning behöver dock inte göras om en LVM utredning redan har inletts.

Krav på att slutföra utredning vid flytt till annan kommun

Enligt 11 kap. 4 § SoL ska kommunen slutföra inledd utredning som avser vård och behandling för den enskilde, även om den enskilde har bytt vistelsekommun. Den nya vistelsekommunen är skyldig att bistå i utredningen om ärendet inte har överflyttats till den nya kommunen.

Uppföljning av insatser

Ett beslut om bistånd enligt SoL innebär inte någon garanti för att insatsen genomförs i enlighet med beslutet. Det är därför viktigt för den enskildes rättssäkerhet att insatsen följs upp så länge den pågår för att säkerställa att den enskilde får den vård som den behöver.

Uppföljningen ska ske på ett planlagt sätt och ska bland annat omfatta samtal med den enskilde och uppgifter från de som utför insatsen. Socialsekreterare är, som myndighetsutövare, både att se som företrädare för nämnden och som bevakare av den enskildes rätt till bistånd i enlighet med beslutet. Uppföljningen syftar till att den beslutande nämnden i enlighet med krav i SoL säkerställer att den enskilde får beviljade biståndsinsatser med god kvalitet och att insatserna ger en skälig levnadsnivå.

Alla biståndsbeslut ska följas upp regelbundet. Socialsekreteraren har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs och att dessa tillgodoser den enskildes behov. För personer med omfattande hjälpbehov, som bedöms som föränderliga, ska normalt en uppföljning göras en gång per månad.

Ett viktigt redskap för uppföljningen är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Vid en uppföljning kan det framkomma förändrade hjälpbehov eller förändrade förhållanden i övrigt. Information om förändrade hjälpbehov eller övriga förändringar kan även komma till verksamhetens kännedom utan uppföljning.

Vid förändrade hjälpbehov eller vid förändrade förhållanden i övrigt ska en uppföljning alltid ske. Vid behov ska tidigare biståndsbeslut ändras eller omprövas.

Om socialsekreteraren i sin upplöjning bedömer att det finns briser i utförandet så ska iakttagna brister dokumenteras som en del av uppföljningsdokumentationen enligt SOSFS 2014:5. Åtgärder som socialsekreteraren kan vidta i sådana fall är att antingen förtydliga beslutet eller den skriftliga beställningen eller att lämna en lex Sarah rapport med anledning av bristerna.

Socialsekreteraren har däremot ingen möjlighet och ska inte heller anvisa för utförarpersonalen hur insatserna ska utföras. Att arbetsleda utförarpersonal ankommer i stället på ansvarig enhetschef eller motsvarande.

För närmare information om vad som gäller för uppföljning av LVM-vård, se Socialstyrelsens handbok om LVM.

Ny prövning och omprövning

När ett tidsbegränsat beslut löper ut så är det fråga om en ny prövning på samma sätt som gäller om den enskilde ansöker om insatser för första gången. Den enskilde och i förekommande fall den enskildes legala företrädare får då ansöka om fortsatt bistånd och prövningen sker på samma sätt som vid en ny ansökan. I praktiken kan utredningen i många fall begränsas till om behov av fortsatt bistånd finns eller om det finns anledning till att bevilja annan eller mer omfattande hjälp, eller annat stöd.

Omprövning är däremot något helt annat. Omprövning innebär att kommunen ändrar i ett pågående beslut som ännu inte löpt ut (tidsbegränsat beslut) eller i ett beslut som gäller tills vidare (tillsvidare beslut). En omprövning eller ändring av ett gynnande och ännu giltigt beslut kan bara ske efter medgivande eller samtycke från den enskilde eller om grund för ändringen finns i 37 § andra stycket FL.

För vägledning, se 37 – 38 §§ FL.

Överklagande av beslut

Beslut enligt 4 kap. 1 § SoL kan överklagas till förvaltningsrätt i enlighet med 16 kap. SoL. Däremot kan beslut enligt 4 kap. 2 § SoL enbart laglighetsprövas enligt KL. För beslut som kan överklagas till förvaltningsrätt ska alltid skriftlig överklagandehänvisning lämnas till den som har rätt att överklaga, det vill säga den enskilde eller i förekommande fall enskilds legala företrädare.

Tillvägagångssätt vid överklagande

Den enskilde och i förekommande fall den enskildes legala företrädare ska alltid informeras om möjligheten att överklaga avslagsbeslut enligt FL. I beslutet ska det finnas information om hur den enskilde kan överklaga beslutet, och när ett

eventuell överklagande senast ska inkomma till social- och arbetsmarknadsförvaltningen, se 33 § FL.

Beslut enligt 4 kap. 1 § SoL kan överklagas både vad gäller insats och omfattning. Beslutet ska överklagas skriftligt. I överklagandet anges vilket beslut som överklagas och vilken ändring som önskas. Vid behov ska socialsekreteraren hjälpa den enskilde med överklagandet. Det är den sökande själv eller dennes ombud som står för innehållet och som undertecknar överklagandet.

Överklagandet ska ställas till förvaltningsrätten men lämnas till Socialnämnden och ska ha inkommit till nämnden inom tre veckor från den dag sökanden fick del av beslutet (44 § FL). Den socialsekreterare som fattat det överklagade beslutet ska göra en skyndsam prövning om ärendet ska omprövas.

Skäl till omprövning kan exempelvis vara uppenbara fel eller att det framkommit nya förändrade förhållanden som varit okända vid beslutsfattandet. Om nämnden ändrar beslutet helt eller delvis som den enskilde vill så ska det nya beslutet meddelas den enskilde och snarast verkställas.

Oavsett om beslutet ändras som den enskilde vill eller inte ska både det ursprungliga beslutet och det nya beslutet (om ett sådant har fattats) skickas in till förvaltningsrätten. Till och med om nämnden ändrar beslutet helt enligt den enskildes önskemål ska båda besluten skickas till förvaltningsrätten. Det är sedan förvaltningsrätten som kontrollerar om kommunen verkligen har ändrat beslutet helt i enlighet med överklagandet eller om det finns något kvar att pröva. Se 46 § FL.

Här bör observeras att nämnden inte kan ompröva och ändra ett överklagat beslut efter att överklagandet och övriga handlingar i ärendet har skickats till förvaltningsrätten. Skulle nämnden då konstatera att grund finns för att ge den enskilde tillmötes så får nämnden i stället skriva till förvaltningsrätten att man medger överklagandet helt eller delvis. Förvaltningsrätten fattar då beslut i ärendet.

Rättelse av skrivfel och liknande

Enligt 36§ FL får en myndighet som meddelat ett beslut rätta en uppenbar felaktighet i beslutet till följd av skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende.

Felet ska vara uppenbart, exempelvis en uppenbart fel summering eller att man har uppenbart tappat ett ord i beslutsmeningen.

Uppsökande verksamhet och förebyggande åtgärder

Enligt 3 kap. 4 § SoL ska socialnämnden bedriva uppsökande verksamhet mot såväl grupper som enskilda.

Som en del i den uppsökande verksamheten ska därför socialförvaltningen upplysa om sina verksamheter och möjligheter att ansöka om bistånd. Vidare ska förvaltningen som en del av den uppsökande verksamheten erbjuda grupper och enskilda hjälp samt i sin uppsökande verksamhet samverka med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar.

Förvaltningen ska i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. Den uppsökande verksamheten ska utformas så att den personliga integriteten inte äventyras. Hänsynen till integriteten kan medföra att nämnden och förvaltningen får avstå från att lämna hjälp om den enskilde avböjer ett sådant erbjudande.

Om enskilda som getts information, och som tydligt är i behov av hjälp, inte ansöker om insatser så innebär det uppsökande ansvaret att förvaltningen ändå kan behöva bedriva individuell uppsökande verksamhet.

Även om enskilda motsätter sig utredning, stöd och insatser så innebär det uppsökande ansvaret i praktiken att förvaltningen kan ha en skyldighet att regelbundet hålla kontakt med enskilda som tydligt är i behov av hjälp för att motivera dem att ta emot stöd och insatser. Det uppsökande och yttersta ansvaret som åligger socialnämnden kan i vissa situationer innebära att utredning kan inledas utan ansökan och utan samtycke.

Uppsökande verksamhet i Lekebergs kommun kan exempelvis göras genom att uppsöka riskmiljöer och särskilda platser i kommunen där många personer vistas. Syftet med uppsökande arbetet är att nå personer som kan vara i behov av stöd av socialtjänsten.

Tidiga insatser för att upptäcka riskbruk och missbruk

Det finns vinster med att upptäcka och åtgärda missbruksproblem i ett tidigt skede. Därför är det viktigt att vara uppmärksam på eventuella risk- och missbruk hos personer som söker hjälp eller stöd hos socialtjänsten av andra orsaker.

Alkohol- eller narkotikaproblem kan vara ett av problemen när enskilde eller familjer har kontakt med socialtjänsten. Exempel på detta är par-relaterade problem och våld inom familjen, försummelse av barn, kriminalitet samt upprepat eller långvariga ekonomiska problem. Screeninginstrument används för att undersöka förekomster av riskbruk, missbruk eller beroende av alkohol eller andra droger.

Insatser utan biståndsbeslut

I Lekebergs kommun finns det möjlighet att få vissa insatser för vuxna utan föregående utredning och biståndsbeslut (serviceinsatser).

Tre fria samtal

Det finns möjlighet för den enskilde att delta i tre fria samtal med en kurator från kommunens öppenvård. Samtalen utförs utan biståndsbeslut och registreras eller journalförs inte. Finns det ett behov av fortsatt samtalskontakt hänvisas den enskilde att ansöka om bistånd hos Socialtjänsten.

Avgifter

Kommunens möjligheter att ta ut avgifter regleras i 8 kap. SoL. Av bestämmelserna framgår att kommun inte får ta ut några avgifter för stöd- och hjälpinsatser som är av behandlingskaraktär. Undantag gäller dock för avgifter för uppehälle för vuxna som vistas på HVB, i ett stödboende eller i familjehem för vård och behandling (egenavgift).

Regeringen meddelar föreskrifter om den högsta ersättning som får tas ut för varje dag vid sådana vistelser (se 6 kap. 1 § socialtjänstförordningen).

Egenavgiften i Lekebergs kommun regleras av aktuell avgift som föreskrifterna i socialtjänstförordningen uppger. Avgiftsbesluten kan överklagas till förvaltningsrätten.

Av beslut om bistånd i form av placering av vuxna på ett HVB, i ett stödboende eller familjehem ska framgå vilken egenavgift som den enskilde ska betala. Om avgiften har eftergetts helt eller delvis ska det framgå av beslutet (se närmare i 8 kap. 1 § och 9 kap. 1 § SoL).

Överlämnande av uppdrag till utförare

Uppdrag (beställning) till en utförare ska dokumenteras och innehålla uppgifter om den enskildes namn, personnummer och kontaktuppgifter.

Om den enskilde saknar svenskt personnummer, ska personakten i stället innehålla födelsedata, samordningsnummer eller andra uppgifter som gör det

möjligt att dokumentera uppgifter om den enskilde utan risk för att denne förväxlas med någon annan person.

Vidare ska beställningen innehålla uppgifter om:

enskilds behov av tolk och i så fall vilket språk,
behov av kommunikationsstöd,
förordnande av god man eller förvaltare enligt 11 kap. föräldrabalken med uppgifter om vem som har förordnats, för vilket eller vilka uppdrag samt kontaktuppgifter, och
om den enskilde har skyddade personuppgifter genom sekretessmarkering i folkbokföringen enligt 22 kap. 1 § OSL eller beslut om kvarskrivning enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

Beställningen ska också innehålla uppgifter om:

vilken bedömning som har gjorts av den enskildes behov,
vad som ingår i uppdraget,
vilket eller vilka mål som gäller för insatsen,
former för uppföljning i det enskilda fallet,
vilken information som efter en prövning enligt bestämmelserna i OSL eller 15 kap. 1 § SoL ska återföras till nämnden i samband med att insatsen avslutas, och namn och kontaktuppgifter till ansvarig socialsekreterare hos nämnden.
Dokumentation och information till ansvarig enhetschef sker genom att socialsekreteraren lägger en beställning av insatsen i verksamhetssystemet.

Icke verkställda beslut

Nämnden ska verkställa insatsbesluten omgående. Icke verkställda beslut enligt SoL rapporteras till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). I vissa fall kan förvaltningsdomstol utdöma särskild avgift då beslutet inte har verkställts inom tre månader efter att beslutet tagits. Särskilda avgifter regleras i 16 kap. 6 a – i §§ SoL.

Om det inte går att verkställa ett beslut omedelbart är det viktigt att socialsekreteraren håller fortsatt kontakt med den enskilde för att bevaka den enskildes situation till dess att beslutet verkställs. En sådan situation kan exempelvis innebära att det i väntan på exempelvis plats på HVB eller behandlingshem kan bli aktuellt att bevilja öppenvårdsinsatser eller utökade öppenvårdssinsatser.

Samordnad Individuell Plan (SIP)

Samordnad individuell plan (SIP) vid behov av insatser från både region och kommun. Motsvarande bestämmelse finns även i 16 kap. 4 § HSL.

Planen är viktig vid rehabiliteringsinsatser för personer i missbruk, för att bland annat avgöra ansvarsfördelningen och samordna insatser vid exempelvis samsjuklighet. Det kan även vara aktuellt vid placeringar på HVB, där kommunen inte har något hälso- och sjukvårdsansvar.

Behovet av SIP kan uppmärksammas av antingen kommunal socialtjänst, kommunal verksamhet enligt LSS eller regionen. Den huvudman som uppmärksammar behov av SIP tar initiativ till att en SIP ska upprättas. Den andra huvudmannen är enligt bestämmelsen skyldig att delta i upprättandet av planen. Det räcker att en av huvudmännen gör bedömningen om behov av SIP för att skyldigheten ska inträda för båda.

Planen ska upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Bestämmelsen anger at det av planen (SIP) ska framgå:

- vilka insatser som behövs,
- vilka insatser som respektive huvudman ska svara för,
- vilka åtgärder som vidtas av någon annan än regionen eller kommunen, och
- vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

Det bör observeras att den kommunala skolan kan både delta i SIP och göras till jämbördig partner i regionala SIP överenskommelser. Även andra huvudmän och aktörer, såsom Arbetsförmedlingen och AME, kan inkluderas i en SIP.

Den enskilde ska alltid få en utskrift av planeringsdokumentet. Samordnaren ansvarar för uppföljning av den samordnade individuella planen, och är den som kallar till eventuella fortsatta möten. Alla verksamheter och huvudmän inom socialtjänsten och regionen kan kalla till en SIP och är skyldiga att göra det när det finns samordningsbehov och då den enskilde har gett samtycke till det.

Anhörigstöd

Kommunen erbjuder digitalt anhörigstöd; En bra plats. Det är ett stöd till den som tar hand om någon som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. Stödet finns även för den som står nära någon med missbruk eller psykisk ohälsa. Stödet ska leda till ökad livskvalitet, både för den som anhörig och den som vårdas. Det krävs inget biståndsbeslut för att få anhörigstöd, utan det går att vända sig direkt till kommunens handläggare för att få information om hur man får tillgång till det digitala stödet.

Yttrande gällande missbruk till annan myndighet

Yttrande till Transportstyrelsen

Frågor om körkort regleras i körkortslagen (1998:488) samt i körkortsförordningen (1998:980). Transportstyrelsen handlägger ansökningar om körkortstillstånd. Enligt 3 kap. 8 § körkortsförordningen får Transportstyrelsen vid handläggning av en ansökan om körkortstillstånd eller förhandsbesked begära in yttrande av polismyndighet, kriminalvård, socialnämnd eller någon annan myndighet som är av betydelse i ärendet.

Att lämna ett körkortsyttrande innebär att lämna de uppgifterna eller svara på de frågor som anges i begäran om yttrande från Transportstyrelsen. Yttrandets omfattning är inte reglerat.

Socialsekreterare ska inte göra någon bedömning av den enskildes lämplighet att inneha körkort utan ska enbart dokumentera de uppgifter som efterfrågas av Transportstyrelsen samt det som kommit fram vid besök eller i kontakt med den enskilde.

När underlaget är insamlat och yttrandet färdigställt ska kommunikation ske med den enskilde. Den enskilde kan då lämna synpunkter på uppgifter i yttrandet innan det skickas till Transportstyrelsen. Den enskilde har även möjlighet att lämna referenser som har kännedom om personens nykterhetsförhållanden. Om den enskilde inte kan eller vill lämna några referenser ska det tydligt dokumenteras i yttrandet.

Yttrande i samband med överlämnande till LVM-vård

Om en person har begått brott och samtidigt kan antas bli föremål för vård enligt LVM så kan tingsrätten enligt 31 kap. 2 § brottsbalken (BrB) överlämna åt socialnämnden att ordna med behövlig vård.

Om personen redan befinner sig i LVM-vård kan rätten besluta om att denna vård ska fortsätta och överlåta ansvaret för fortsatt vård till Statens institutionsstyrelse (SiS). Det gäller enbart för brott där straffpåföljden är mindre än ett år.

Innan rätten beslutar om överlämnande ska socialnämnden eller SiS höras.

När begäran om yttrande från tingsrätten inkommer sker en aktualisering i verksamhetssystemet och utredning enligt 11 kap. 1 § SoL inleds. Utredningen syftar till att ta fram ett underlag till grund för yttrandet. Utredningen och ärendet avslutas i samband med att yttrandet lämnas in till tingsrätten.

Yttrande i samband med åtalsprövning

Om en person som är dömd till vård enligt LVM och misstänks för brott som begåtts innan vården påbörjades eller under vårdtiden ska åklagaren enligt 46 §

LVM pröva om åtal ska väckas. Förutsättning för åklagarens prövning är att förutsättning är om påföljden för det misstänkta brottet är mindre än ett år.

SiS ska höras i frågan och socialnämnden ska höras om LVM-vården har upphört.

När begäran om yttrande från åklagaren inkommer sker en aktualisering i verksamhetssystemet och utredning enligt 11 kap. 1 § SoL inleds. Utredningen syftar till att ta fram ett underlag till grund för yttrandet. Utredningen och ärendet avslutas i samband med att yttrandet lämnas in till tingsrätten.

Lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.

Enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) får den som anträffas så pass berusad av alkoholdrycker eller annat berusningsmedel att hon eller han inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller annan omhändertas av polisman. Även ordningsvakt kan göra ett omhändertagande enligt LOB, om inte annat framgår av ordningsvaktens förordnande. Personen ska i sådant fall skyndsamt överlämnas till polisman.

Polisen underrättar vanligtvis socialtjänsten om LOB. Inkommen underrättelse från polisen att en person omhändertagits enligt LOB ska hanteras enligt gällande rutin som finns i IFO Kvalitetsledningssystem.

Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (SMADIT)

SMADIT är ett samarbete mellan polismyndigheten, sjukvården och kommunerna för att förebygga alkohol och narkotika i trafiken. När någon rapporteras för rattfylleri (på grund av såväl alkohol som droger) i Polismyndighetens, Tullverkets eller Kustbevakningens kontroller, ska de erbjudas samtal med socialtjänsten i sin hemkommun. När det inkommer en SMADIT-blankett från exempelvis Polismyndigheten att en person önskar kontakt med socialtjänsten ska kontakt ske så snabbt som möjligt för att erbjuda den enskilde en tid för ett möte. Om den enskilde inte kommer på besöket alternativt inte inkommer med någon ansökan och skäl för LVM inte föreligger, fattas beslut om att inte inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Samråd sker alltid med teamledare.

Författningar från Socialstyrelsen

Alla föreskrifter och allmänna råd som listas nedan finns publicerade och kan laddas ned på Socialstyrelsens hemsida www.socialstyrelsen.se

SOSFS 2009:6 bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård

SOSFS 2011:5 om lex Sarah

SOSFS 2014:4 om våld i nära relationer

SOSFS 2014:5 dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

HSLF-FS 2016:55 om hem för vård eller boende

HSLF-FS 2018:54 om utfärdande av intyg i hälso- och sjukvården

Socialstyrelsens meddelandeblad

Alla meddelandeblad som listan nedan finns publicerade och kan laddas ned på Socialstyrelsens hemsida www.socialstyrelsen.se

Stark rättssäkerhet och vårdinnehall i LVM-vården m.m. December 2005

Ny bestämmelse som ger kommunerna befogenhet att lämna kompensation till enskild. 2/2011

Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun – nya bestämmelser den 1 maj 2011. Nr 3/2011

Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen. Nr2/2012

Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av egenvård. Nr 6/2013

Lex Sarah - meddelandeblad januari 2015. Nr 1/2015

Socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar vid spelmissbruk. Nt 4/2017

Vissa bestämmelser i förvaltningslagen av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Nr 2/2018

Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Nr 7/2018

Skyddade personuppgifter – Ökat skydd för hotade och förföljda personer. Nr 1/2019

Nya föreskrifter om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården. Nr 2/2019